

KÜRESELLEŞTİRMECİLERİN DAYATTIĞI “POSTMODERN BİLİM” KARABASANI : NASIL BAŞETMELİ ?

Ahmet SALTİK, Prof. Dr., www.ahmetsaltik.net profsaltik@gmail.com

*İlim ilim bilmektir / İlim kendin bilmektir
Sen kendni bilmezsi / Bu nice ilimdir?
Yunus EMRE*

Özet : Özellikle 1970 sonrası geliştirilen yeni kapitalizm kuramları, ekonomi anlayışları ulusötesi bir tüketim toplumu yaratmıştır. Ulusötesi kavramı salt ekonomiyle sınırlı da değildir. Sermayenin uluslararası dolaşımında kalma arayışıyla ulusal sermayelerin uluslararası finans kapitale eklemene çabası yeni bir hukuk, toplum ve kültür süreci doğurmuştur. Postmodern oluşum, bu zihniyetin kristalleşmesidir. Modernizme tepki olarak ortaya çıkıp 1950'lerden başlayarak konuşulan Postmodernizm, 1980'ler başında yaygın kullanılan bir kavram olmuştur. Postmodernizme esin veren düşünürler Nietzsche ve Heidegger'dir. Postmoderniteyi ele alan iki anlayıştan söz edilebilir. Bu yorumların ilk bölümü postmoderniteyi moderniteye karşı geliştirilmiş bir eleştiri olarak alır. İkinci kesimse onu moderniteden türemiş, modernitenin özel bir durumu olarak ele alır ve tanımlar. Teknoloji, modernleşme sürecinde “aşkın” bir güç konumuna ulaşmıştır. Bilimsel devrim, gelenekten moderniteye geçişte önemli rol üstlenmiştir. **Postmodernite-küreselleşme ilişkisinde** ortak payda, geniş bir alanı oluşturmaktadır. Toplumu ve bireyi postmodern kültürel bunalımdan kurtarmadan dengeli, istikrarlı ve “insanların yaşadıkları dünyanın sorumluluğunu üstlendikleri etkin bir toplum oluşturmak olanaksızdır. Bütüncül, varlıkla dost ve bilgi toplumu dinamikleriyle uyumlu toplum ve birey ancak böyle olanaklıdır (Batur 2004). Postmodern bilgi, mantığa aykırı düşünüş yolları arayışını, var olan bilgi biçimlerini istikrarsızlaştıran ve tedirgin eden yeni keşifler peşinde koşmayı içerir: “Postmodern bilim (kararsızlar, kesin denetimin sınırları, eksik enformasyonun nitelediği çalışmalar, ‘fracta’ katastroflar ve pragmatik paradokslar gibi şeylerle ilgilendiğinden) kendi evrimini ıslah edilmez, paradoksal, katastrofik ve kesikli olarak kuramsallaştırmaktadır.” (Lyotard 1984a:60 ve Douglas,1988: 239) **Küresel emperyalizm**, gerek doğrudan kurup finanse ettiği “bilim” kurumları gerekse kamusal araçları kullanarak devlet üniversiteleri ve öbür bilim kurumlarında başat söz sahibidir. Bu hegemonya, son birkaç onyılıda iyice belirginleşmiştir. Kimi Batı bilim-araştırma kurumlarında çok rahatlıkla küresel kamuoyunu yönlendirecek sözde bilimsel tezler “**siparişle**” üretilebilmektedir! Temelde ekonomo-politik dürtülerle; küresel egemenliği pekiştirmek ve sürdürmek adına dinsel alan başta, kültürel, psikolojik, sosyolojik, etnik vb. zeminlerde bilim kurumları ve insanları, yapılanmasıyla artık kurumlaşmış mekanizmalarla, yer yer gerçek evrensel bilimsel verilerden istedik sapmalarla postmodern bilim bağlamında stratejik olarak ciddi ve tehlikeli düzeyde yönlendirilmektedir. Bu tehlikeli süreç **savaşlara** da yol açmakta; insanın özgürleşmesini, Kemal Paşa'nın deyişiyle “**Yurtta ve Dünyada Barış**” özlemini baltalamaktadır. Bilim etiği normları gözden geçirilmeli ve çığnemlerin ağır yaptırım görmesine dönük hukuksal normlar konmalıdır. Doğru, güncel bilgi ve siyasal tercih arasındaki ilişkinin saydamlığı, temel bir gereksinimdir. Bilim dünyası ile politik karar vericiler arasındaki ilişkiler saydamlıkla kurumsallaştırılmalıdır. Kamusal AR-GE kurumları güçlendirilmeli, bilim-teknoloji üretimi salt çokuluslu şirketlerin tekeline asla bırakılmamalıdır.

Anahtar sözcükler: Postmodern bilim, küreselleşme, emperyalizm, postmodernite, kapitalizm, karabasan

Önsöz

Bilim, toplumsal bir kültür kurumudur. Bilim toplumu da bu kültürü benimsemiş, teknik veya toplumsal sorunlarının çözümünde bilime güvenen toplumdur. Türkiye'yi bir bilim toplumu yapmak, okul öncesinden başlayarak çocuklarımızı bilimi ezberleyen değil sorgulayarak öğrenen, bilimle tanışık, soran, araştıran, doğruyu arayan insanlar olarak yetiştirmekle mümkün olabilir. Ne var ki bu süreçte kritik işlevli üniversitelerimiz, OECD değerlendirmesine göre, üniversite özerkliği açısından, 8 tam not üzerinden salt 1,5 not alabilmektedir. Türkiye'de özellikle kamu üniversiteleri ile ilgili kararlar, üst yönetimlerce verilebilmektedir (TÜBA 2009). Dolayısıyla, bilim üreten ve bilim insanı yetiştirme yükümlü olan temel kurumların yönetsel ve akçalı özerkliği ile bilimsel özgürlüğünün çok yönlü kısıtlanması, devr-i postmodernitede “güdümlü bilim” hedefli son derece tehlikeli ve kabulü olanaksız bir karabasandır.

Küresel emperyalizm, gerek doğrudan kurduğu ve finanse ettiği “bilim” kurumları gerekse kamusal mekanizmaları kullanarak devlet üniversiteleri ve öbür bilim kurumları üzerinde başat söz sahibidir. Söz konusu hegemonya, özellikle son birkaç onyılıda iyice belirginleşmiştir. İlginç olan bir boyut da, dinsel motiflerin, seçili coğrafyalarda üniversite kurumlarında bilimsel özgürlüğün sınırlarını çerçevelemesidir. Ortaçağ'da Avrupa'da tamamlanan Aydınlanma süreci ile

akıl inançtan, bilim de dinden özgürleşir ve bu 2 ana kulvarın doğal türetimi olarak toplum ve yaşam sekülerleşirken; bu değişim, Batı tarafından gelişmekte olan ülkeler için, deyim yerinde ise engellenmektedir. Ağırlıklı olarak son yarım yüzyılda küreselleşen emperyalizm, yepyeni düşünsel araçlarla bir yandan yol alırken bir yandan da felsefi bütünlüğünü derdest ederek Postmodernizm'i gezegenin gündemine oturtmuştur. Tüm yaşamsal süreçlerde genelgeçer değerler, kalıplar, kurallar, mitler, fetişler... artık postmodern'dir ve bunların, aracına bakılmaksızın şu veya bu düzeyde, reddi postmodern aforoz için yeterlidir. Batı bilim-araştırma kurumlarında pek ala ve de çok rahatlıkla-kolaylıkla küresel kamuoyunu yönlendirecek sözde bilimsel tezler siparişle üretilebilmektedir. Diplomatik alanda psikolojik manüplasyonlar ve soğuk savaş bağlamında devletler ve espionaj örgütlerinin işbirliği ile öteden beri üretilen senaryolara, artık küresel sermaye de giderek rolü irileşen bir aktör olarak katılmaktadır. ABD ve İngiltere'de tanımlanmış misyona kilitli birkaç üniversite adının hemen belleklerde çağrıştırıldığını sanıyoruz.

Türkiye'de, 4 Kasım 1981'de 2547 sayılı yasayla kurulan ve Anayasa'ya da yerleştirilerek konumu berkitilen, **YÖK** net olarak postmodern bir üstyapı kurumudur.

TÜBİTAK, kurulduğu 1963'ten bu yana hükümetlerin politik-yönetsel-akçalı vesayeti altındadır. Öyle ki; cari Başbakan, "**TÜBİTAK Başkanını 1 kereliğine ben atayacağım..**" diyebilmiştir! Yüksek yargının karşıt kararına karşın dediğini yapmıştır ve yaratılan *de facto* illegal durum birkaç yıldır süregelmektedir. Böylelikle, postmodern manüplasyonlarla tepeden biçimlendirilen TÜBİTAK, 2009 içinde, aylık sürekli dergisi Bilim-Teknik'te C. Darwin'in Evrim Kuramı'nı işlemekten alıkonmuştur! Son yıllarda kimlerin hangi ölçütlerle yurtdışı lisanüstü eğitimlerinde desteklendiği, Diyanet'te ortaya çıkan fiyaskolar da dikkate alındığında, mercek altına alınmaya değer. "Postmodern akıl" kimi ülkelerde işbaşına getirdiği siyasal kadroları nefes almaksızın yönlendirmektedir; doğrusu ürün de emeğe fazlasıyla değerlidir. O TÜBİTAK ki; Ergenekon davalarında verdiği kimi uzman bilirkişi raporları, yurtdışında yetkili akredite kurumlarca yalanlanabilmektedir. O TÜBİTAK ki; vaktiyle, önemli bir korgeneralin bu dizelerin yazarına "*Hocam, TÜBİTAK AKP hükümeti için neden bu kadar önemli ?*" sorusuna "Paşam, TÜBİTAK, TSK'nın haberleşme kriptolarını da üretiyor.." yanıtı verilmişti.

Temelde ekonomo-politik dürtülerle; küresel egemenliği pekiştirmek ve sürdürmek adına dinsel alan başta olmak üzere kültürel, psikolojik, sosyolojik, etnik vb. zeminlerde bilim kurumları ve bilim adamları, yapılanmasıyla artık kurumlaşmış mekanizmalarla, yer yer gerçek evrensel bilimsel verilerden istedik sapmalarla postmodern bilim bağlamında stratejik olarak ciddi ve tehlikeli düzeyde yönlendirilmektedir. Bu tehlikeli süreç zaman zaman yerel-bölgesel savaşlara da yol açmakta; insanın özgürleşmesini, Kemal Paşa'nın deyişiyle "*Yurtta ve Dünyada Barış*" özlemini baltalamaktadır. Diler, özler ve öngörürüz ki; insanlık onurunun yeryüzünden **emperyalizmi yok etmesi** ve ben-i ademin en değerli cevheri aklını -her ne denli zaman ve mekân tutukevinde ise de- prangalarından azat ederek, yaşamın temel dinamosu bilimi, bilimsel aklı ve bilimsel akılcılığı özgürleştirilmesi, "*postmodern bilim karabasanı*" nın da sonu olacaktır.

Giriş

*"Yaşamda en gerçek yol gösterici bilim ve tekniktir.
Bunun dışında yol gösterici aramak aymazlıktır, sapkınlıktır, cahilliktir.
Yalnız; bilimin ve tekniğin yaşadığımız her yerde, dakikadaki
aşamalarının gelişimini algulamak ve işleyişlerini zamanla izlemek şarttır.
Bin, iki bin, binlerce yıl önceki bilim ve teknik dilinin çizdiği ilkeleri,
şu kadar bin yıl sonra bugün, olduğu gibi uygulamaya kalkışmak,
elbette bilim ve tekniğin içinde bulunmak değildir.
Gazi Mustafa Kemal ATATÜRK*

Postmodernizm; bir dönemin adı, bir felsefenin, yeni bir düşüncenin, yeni bir söylemin adıdır. Sözüm ona; tek ve mutlak doğrunun egemenliğine karşı çıkmak, genel-geçerlik savı taşıyan önermelerinin reddedilmesi, farklılığın ve çeşitliliğin, vurgulanıp, benimsenmesidir. Sözcükteki "post" eki, Latince "sonra" anlamına gelmekle birlikte, modernizmden süregelen, ondan kaynaklanan ve dahası, ondan ayrılan anlamına gelmektedir. Modernizmdeki hemen tüm olgulara bir tepki olarak ortaya çıkan postmodernizm; mimari, sanat, politika, eğitim, toplum gibi çok farklı alanlara ilişkin yeni söylemler üretmiştir. Bu terim, ilk kez Arnold Toynbee tarafından 1939'da kullanılmıştır (A Study of History). Yazar bu yapıtında, modern dönemin 1. Dünya Savaşı'yla sona erdiğini, bundan sonraki dönemin "**Postmodern dönem**" olduğunu savlamıştır. Ancak Modernlik, 19. yy'ın 2. yarısı ve 1960'lar sonrası 2 büyük bunalım yaşamıştır; Postmodernizmin bu 2. bunalım sonucunda ortaya çıktığı kabul edilmektedir.

1950'lerden başlayarak sıkça söz edilen Postmodernizm, 1980'ler başında yaygın kullanılan bir kavram olmuştur. Tarihsel olarak bakıldığında, militer ve ekonomik ABD egemenliği akımının üst-yapısal anlatımı ya da Avrupa merkeziliğin sonu olarak da görülebilir. Postmodernizme yol açan belli başlı gelişmeler; tek ve mutlak bilim

anlayışının reddi, aşırı rasyonelleşmenin insan duyarlılığını yok etmesi ve yaşam alanlarının yok olmasına karşı oluşan tepkiler biçiminde özetlenebilir. Bu kavram, çeşitli anlamlarda kullanılmaktadır. Esas bağlamda “Geç kapitalizm” göndermeli olup; Kapitalizmin ileri bir aşamasıdır. Sanayi-ötesi, tüketici, çok uluslu ve uluslar üstü kapitalizm çağrışımlıdır. Bütün post-modernistler, bireyin zihinsel süreçlerinin bağımsızlığını ve her türlü gerçeklik anlayışını reddederler. Oysa “Bilimsel yöntem, gerçeklik karşısında düşünceyi disiplinli bir biçimde, süreç boyunca atılan adımları açıkça belirterek, sınamaya çalışır.” (Hoover 1980:36 ve www.plato.stanford.edu/entries/postmodernism).

Post-modernistlere göre dünya öyle karmaşık ve arapsaçı gibidir ki; bütün bu etkileşimleri birbirine bağlayan dolaşıklığı çözmek ya da büyüklüğü hakkında kesin bir önermede bulunmak olanaksızdır. Böylelikle, çağcıl bilimin hünerli işlevi neden-sonuç ilişkilerini açıklama becerisi indirgenmektedir. Birçok post-modernist, uymak zorunda oldukları hiçbir yöntem, hiçbir süreç kuralı olmadığını, yalnızca post-modernizmin “kuşkucu” katılığına uyduklarını savlarlar. Ne yazık ki; Post-modern toplum bilimi, çözümler üzerinde duran yöntemleri değil, çelişkileri çoğaltan ve her biri sonsuz yanıtı açık sorulardan oluşan, giderek karmaşıklılaşan birikimler üreten yöntemleri benimser.

Post-modernizm 2 yöntembilimsel yaklaşımı içerir : İçedönük (nesnelcilik karşıtı yorum) ve Yapıbozum. Yöntembilimsel görelilik açısından post-modern çalışmaların pek güven verici olmadığı düşünülmektedir. Post-modern yöntembilim hiç değiştirilmeden benimsenirse, toplum bilimine bilgi önermeleri için hiçbir temel ve çatışan yorumlar için de aralarından seçim yapmak açısından hiçbir ölçüt bırakmaz.

Sanayi sonrası bir üretim gücü olarak **bilgi**; satılmak için üretilmekte, yeni bir üründe değer bulması için tüketilmektedir ve böylelikle de bilgi kendi içinde amacını yitirmektedir. Modern toplum bilimi yöntemleri yerine post-modern yorum ve yöntemlere geçişin toplum bilimlerinde bir iyileşme doğuracağı kesin değildir. Postmodernizmin sonu: Ultra sağ, Fundamentalizm, aşırı tüketicilik, tutuculuk, yabancı kapitalizm, etnik çatışmalar, ekonomik durgunluk, sanal gerçeklik vb. dir. The Philosophical Discourse of Modernity’de en katı karşıtlardan biri olarak **Habermas**, eleştirilerini koymuştur (Habermas 987, 180-1).

Postmodern bilim

*“Kalıcı ve evrensel bir barış,
ancak sosyal adalet temelinde kurulabilir.”
Filadelfiya Bildirgesi-1944*

Bilim adamlarınınki de dahil olmak üzere tüm gözlemler özeldir (subjektiftir). Bu nedenle bilimsel sonuçlar nesnel (objektif) değildir. Bilimsel akıl vardır ama; toplumsal, ruhsal, düşsel ve teknik deneyimlerden ayrı tutulamaz. Temel görüş → göreceliktir (relativizm). Bütün bilgiler görelidir. Değerler, ahlak kuralları.. zamana, topluma, kişiye, kültür ve yaşama durumuna göre değişkenlik gösterir. Gerçek tek değildir, herkese göre farklılık gösterir. **Postmodernist anlayış**, gerçeklerin de yapay ve kurmaca olduğunu, bunların varolan kültürlerce insanlara dayatıldığını; böylece bilim ve teknoloji ortamında bireyin yok olduğunu ileri sürer. Bu yüzden kavramlar sorgulanmalı, körükörüne benimsenmemelidir.

Geleneksel bilim ilkelerine göre bilim; evren hakkındaki gerçeği, gerçeği yadsıyan ve batıl inançlarına sığınanların güçlerini ve etkilerini görmezden gelerek araştırmaktır. Bilimsel nesnellik bakımından; bilim insanları nesnel gözlemciler olmalıdır. Doğayı-toplumu doğrudan gözlemlerle incelemelidirler. Dolaylı gözlem ya da kontrollü deneyler yapılmalara neden olur. Bilim ussal (rasyonel) olmalıdır. Bilim adamları tümevarım ya da tümdengelim mantığını; bir sorunu belirtmek, bir gözlemi yorumlamak, bir deneceyi (hipotezi) kurgulamak amacıyla kullanmışlardır. Verilerin elde edilmesinde bilim adamları, denencelerine (hipotezlerine) uygun veriler toplamamalıdır. Kendi denencelerinin, eldeki tüm verilerle uygunluğu araştırılmalıdır. Denencelerin oluşturulması aşaması, bilimsel yöntemlerle gösterilememesine karşın, usavuruk başlangıç noktaları olarak tanımlanabilir. **Kuantum fiziği**, atomaltı parçacıkların devinimini tanımlamıştır (10⁻³⁶ boyutunda!). Bulgular deneyseldir, tartışmalıdır ve **CERN** görkemli bir dönüşümdür.

Postmodern bilim ise; bilim aslında gerçeklerine, bilim çevresi ve dışındakilerin sosyal etkilerine karşı göstermiş olduğu yanıtlar sayesinde ulaşır. Sistemli araştırmaların değil, esin veren bilim önderlerinin usdışı (irrasyonel) yönlendirilmesi ile bilimsel gelişmeler biçimlenir. Gözlemciler kendilerini yorumlayamaz. Bunlar gözlemi gerçekleştiren kişi veya kümenin düşünce sistemi ve yargılarıyla yorumlanır. İnsan zihni, dil ve kültürden etkilenir. Bu nedenle nesnel gerçeğin doğası bilinmemektedir. Kimi postmodernistler, bilimin ussallığından çok, Dünyanın gerçekleri hakkındaki doğruluğunu tartışmaktadır. Mantık, salt verilmiş ekinel (kültürel) kalıplara (paradigmalara) ya da model temelli dil-bilgi sistemine göre kurulmuştur. Denenceler yalnızlıkla ham verilerden oluşturulamaz. Tersine, gözlemcinin zihninde yapılanarak ve örgütlenerek oluşur. Bilim adamı bir bilginin yararlı, ötekinin yararsız olduğuna karar verebilir mi? Modern bilimin başlangıç noktası “gerçek” olamaz; çünkü pek çok kültür bunu yadsımaktadır. Bu noktaları temel alan bilimsel denenceler doğru değildir. Bu görüşler, Batılıların duymak istediği ve yönlendirdiği öznel (subjektif) yönlendirmelerdir. Mistik bilim adamları, kimi postmodernistlerle düşün birliğine vararak, **kuantum fiziğini**, Doğu’nun Evrene mistik bakış açısının göstergesi olarak açıklamıştır: Ussal olmayan, tinsel (spiritüel), bağlantısız.

Bilimsel bilgiye ve kaynaklarına sınır tanımadığı savlanan postmodernizmde akıl, tümüyle özgür bırakılmalıdır. Öznellikten uzaklaşmalı, her şey olduğu gibi kabul edilmelidir.

Postmodernizm, Modernizmin kötü resmini izleyicilere sunar; modernizm yerine koyacağı bir projesi yoktur bu nedenle modernizmin devamı bir anti-modernist akımdır. Bilimsel olarak, bilimsel verilerin öznelliğini, çok yönlülüğünü, ekine (kültüre) ve sosyolojik etkenlere bağlılığını -göreceliğini- vurgular. Bilimde tekmerkezcilik yerine çokmerkezciliği ileri sürer; kuşkuçuluk ağırlıklı önem kazanır. Postmodernizm, "post" ekinden kaynaklanan bir sonralık, bir başkaldırı boyutu da taşımaktadır. Herhangi bir tanımla sınırlanamayacak ölçüde bir karmaşık, düzensiz de, öncelikle modernlikle hesaplaşmadır. **Özet olarak postmodernizm temel özellikleri** : Genel geçerlilik savı taşıyan önermelerin reddi; çoğulculuğun ve parçalı yapının kabulü; farklılığın -başkaldırının ve çeşitliliğin öne çıkarılması ve her şeyin geçici olduğuna ilişkin hiçi (nihilist) bir biçimde boyun eğiş..

Somut örnekler...

*Bilgiyi bir dal asma yaprağı gibi büyütürken
Göremezsem seni vaktin özgür çardağında
Ha girmişsin ha girememişsin üniversiteye
Bilim doğayı insana çevirmektir, hey oğul!
Dr. Ceyhan Atuf KANSU*

Tüketime dönük küresel ideolojinin sağlıkla ilgili postmodern savları.. Postmodernite'nin (Küresel emperyalizmin yeni savları..) saçmalıklarını ibretle izlemek gerekir :

- *Sağlık; henüz belirtileri ortaya çıkmamış bir hastalıktır !*
Oysa Dünya Sağlık Örgütü Anayasası'nda 1947'de benimsenen ve ülkemizin de yasal tanımı şöyledir: Sağlık; yalnızca hastalık ya da engellilik olmaması değil; bedensel, ruhsal ve sosyal yönlerden de tam bir iyilik durumudur. (1947, 5062 sayılı yasa.)
- *Tersi kanıtlanıncaya dek herkes hastadır; harcama yapmayan kişi sağlıklı kabul edilemez !*
- 1989'da Showa Denko adlı bir şirket ABD'de "L-Tryptophan" adlı genetik yapısı değiştirilmiş (GD) bir yiyecek katkı maddesini piyasaya sürdü. Yeni ürünün yapımında gen mühendisliği ürünü bir bakteri kullanılmıştı. Ürünün piyasaya verilmesinden kısa bir süre sonra yakınmalar hızla arttı. GD yiyecekler üzerinde, böyle olduklarını bildiren bir *etiket olmadığından* o yiyeceklerden herkes yemişti. **Kamuoyundan yükselen baskılar** üzerine incelemeler başladı ve yeni ürünün beş bin kişide ciddi hastalık oluşturduğu görüldü. Bu katkı maddesi, "Eozinofilli Miyalji Sendromu (EMS)" denen bir kas hastalığına yol açıyordu. Rapor açıklandığında yeni hastalıktan 37 kişinin öldüğü, 1.500 kişinin de felç, süregen (kronik) nörolojik sorunlar, ağırlı yutma ve deri yakınmaları, kalp rahatsızlıkları, ışığa duyarlılık ve otoimmün bozuklukların da aralarında yer aldığı ciddi hastalıklara yakalandığı anlaşıldı. Şirket "L-Tryptophan" bakterisini hemen yok etti, hastalığa karşı sağaltım geliştirebilmek için bakteri üzerinde çalışma olanağı kalmadı (Ateş 2007).
- Türkiye'ye giren **GDO'lu tohumlar**ın hiçbir denetime alınmadan ekilerek ürüne dönüştürüldüğü yönünde önemli bulgu ve kaygılar vardır. Yapılan çalışmalarda; domates ve patates tohumunda GDO olduğu gösterilmiş, mısır ve soya tohumunda da GDO varlığına ilişkin bulgular elde edilmiştir. Ancak, rutin denetimler, sistemik araştırmalar ve yayınlar olmadığından ve analiz laboratuvarları yetersiz ve analizler pahalı olduğundan, bu konuda yeterli veri bulunmamaktadır. Önceden yapılmış ve halen süren çalışmalar konusunda kurumların ve yöneticilerin '**bilgi karartma**' çabaları bu çalışmalarda elde edilen sonuçların sürekli biçimde izlenip duyurulmasını engelleyebilmektedir. Türkiye'de araştırma amaçlı GDO'lu tarımsal ürün denemeleri için Tarım Bakanlığınca "Transgenik Kültür Bitkilerinin Alan Denemeleri Hakkında Talimat (1998)" çıkartılmıştır. Bu denemeler TAGEM tarafından gerçekleştirilmiştir. Mısır ve pamukta yürütülen denemelerin kurallara uygun yapıldığı Bakanlıkça bildirilmiştir. Daha sonra bu araştırmalar kesintiye uğramış ve kamuoyuna yeterli bilgi sunulmamıştır. GDO'lu ürünlerden zarar gören çiftçiler ve tüketiciler zararlarını kanıtlamak zorunda bırakılacak, bu ürünlerin zararlı olmadığını şirketlerin kanıtlaması istenmeyecektir. Risk denetimine tabi bu ürünlerle ilgili **gizli bilgiler kamuoyuna açıklanmayacak, şirket sırrı olarak korunacaktır**. Bu da toplumsal kaygı ve belki de spekülasyonlara yol açacaktır. Yalnızca bebek mamaları ve küçük çocuk ürünlerinde GDO kullanılmaması hükme bağlanmıştır. Ülkenin tüm genetik varlıklarının şirketlerin denetimi altına girmesinin ise nasıl engelleneceği belli değildir. Teknolojinin ülkemizde tanınması ve etkilerinin araştırılması için GDO'lu ürünlerin üretimine yönelik bilimsel çalışmalar artırılmalı ve etki değerlendirmeleri açıklanmalıdır. (CHP GDO Raporu-2009, pdf, syf. 18)
- Kimi **ilaç firmalarının** ürün tanıtım kartları tipik örneklerdendir. Sıklıkla temel epidemiyolojik kuralların gözardı edildiği, özellikle grafikte bulgular sunulurken yanıltıcı çözümlere ve bilgi karartmasına başvurulduğu izlenmektedir. Sık sayılabilecek düzeyde "ilaç geri çekme" nasıl açıklanır?
- Samuel Huntington'un "Uygurliklar Çatışması" kitabı da son derece düşündürücüdür. Politik psikoloji bağlamında gri propaganda aracı olarak servis edilmiş ve arkaplanda Pentagon-CIA rolü savlanmıştır.

- Bir başka olumsuz ve rahatsızlık veren örnek, **reklamlardır**.. Bilindiği gibi insan gözü (retina), saniyede 20’yi aşan kesikli ardışık görüntüyü “sürekli” olarak algılama yanılması ile çalışır. Bu fizyolojik olgudan kalkılarak “sinema” geliştirilmiştir. Günümüzde görsel animasyonlar iletişimde son derece yaygın ve etkin duruma ulaşmıştır. Özellikle reklamlarda mülti-disipliner takım çalışması söz konusudur. Çocuklara yönelik, hatta çocukları da kullanan reklamlarda pek çok etik kaygı hata yasal sınırlama gözardı edilebilmektedir. Mizansen, kompozisyon, dekorlar, efektler.. büyük bir ustalıklarla bir Davranış örüntüsü koşullandırmaya dayalı olduğundan, istemli-bilinçli olmayıp, sub-kortikal dürtülerle yaşama geçirilmekte, kitleler adeta robotlaştırılmaktadır. Bu süreç, açıkça Psikolojinin ve onun öğrenme kuramının kâr amaçlı kötüye kullanılması, postmodernite adına tipik bir post-modern bilim uygulamasıdır. Bilimin güvenli, sağlıklı, gönencilik, mutlu ve barış içinde bir toplum, insan yaşamının aracı olduğu açıktır; sermayenin kârı uğruna kötüye kullanılmasına izin verilemez.
- **Sigara reklamları** bir başka tipik sorun alanıdır. İnsan sağlığı açısından kesinleşmiş ağır zararları nedeniyle hemen hemen tüm uygar ülkelerde bu reklamlar yasaklanmıştır. Ne var ki, söz konusu yasağı delmek üzere tütün tekellerinin akla hayale gelmez dolaylı yolları zorladıkları çok iyi bilinmektedir. Örn. önceki yıl Türkiye’de yapılan Formula 1 (*F One*) otomobil yarışlarında 120 milyon \$ düzeyinde bir sponsorluk karşılığında yarış ortamlarında sigara reklamının serbest bırakılmasını pazarlık konusu ettikleri bilinmektedir. Keza sinema filmlerinde, tiyatrolarda, çocuk kitapları vb. kaynaklarda örtülü biçimde tütün ve ürünlerini kullanmaya özendirme çabası sürdürülmektedir. “**Gerçek bilim**”in tütün ve ürünleri kullanımı hakkındaki olumsuz verileri, “post-modern” bilimin sözde verileriyle perdelenmeye çalışılmaktadır. Hiç kimsenin çıkarı, kazancı tek 1 insan bile yaşamından daha değerli değildir ve ona zarar verici herhangi bir işlemin gerekçesi olamaz. Sanat yapıtlarında tütün, alkol vb. ürünlerin örtülü reklamları, sanat özgürlüğü bağlamında savunulabilmektedir! Sanatçının ürünleri sergilerken kişilere, topluma zarar verme özgürlüğü olabileceği savunulabilir mi? Sanat da tıpkı bilim gibi güvenli, sağlıklı, gönencilik, mutlu ve barış içinde bir toplum, insan yaşamının aracı değil midir? “Sanatın sanat için olduğu” postmodern aforizmaya pabuç bırakılacak mıdır?

Ne yapmalı ?

- Kamusal bilim kurumlarının, başta üniversiteler, özerkliğinin sağlanması, demokratik ve saydam-izlenebilir yönetimi. Yüksek teknoloji üreten ve kullanan kamusal kurumlar geliştirilmeli, alan salt sermayeye- özellikle çok uluslu dev tekellere bırakılmaması stratejik bir önem taşımaktadır. Kamusal özerk AR-GE yapılanması, Bilim Akademileri özel sektörün etik dışı postmodern yönelimlerini hatta dayatmalarını caydırabilecek, gerektiğinde denetleyebilecektir. Kamusal AR-GE ödeneklerinin ulusal gelirin % 1’inin altında olmaması ilke olarak benimsenmelidir.
- FDA, NASA, NIOSH, CDC, E-CDC, EFSA gibi ABD ve AB kurumları (son 2’si) olumlu örneklerdendir. Yığınların, kapitalizm güdümünde denetimsiz biçimde “post-modern” bilim prangasına teslim edilmesine izin verilmemelidir. İnsanlar “*ahlaklı bilgi*” yi haketmektedirler.
- **YÖK kaldırılmalı**, kapsamlı bir vesayet kurumu asla olmamak üzere, yüksek öğrenimi ve kurumlarını eşgüdümleyen demokratik, saydam, denetlenebilen bir özerk yapılamaya geçilmelidir.
- Bilim etiği ilke ve kuralları gözden geçirilmeli ve çığnelerin (ihlallerin) ağır yaptırım görmesine dönük hukuksal normlar konmalıdır. Soruna ilişkin toplumsal duyarlılık oluşturulmalıdır.
- Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu, “Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu Kurulmasına İlişkin Kanun Hükmünde Kararname”de gerekli değişiklikler yapılarak, kuruluş tarihinde (18181 sayılı RG’de yayımı 04.10.1983, 77 sayılı KHK) öngörülemeyen güncel sakıncalı gelişmeler (*postmodern bilim karabasanı!*) karşısında etkin konum almalıdır. 4. madde bu bağlamda yeniden düzenlenmeli, 5. maddede yer alan “*Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu’nca alınan kararların uygulanmasında ilgili tüm kuruluşlar görevlidir.*” içerikli düzenleme daha net tanımlar, adreslemeler yapmalı ve yaptırım öngörmelidir. Yüksek Kurula **TÜBA** temsilcisinin katılması sağlanmalı, akademisyen ağırlığı artırılmalıdır.
- “Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu Sanayi Araştırma-Geliştirme Projeleri Destekleme Programına İlişkin Yönetmelik” çok kapsamlı bir metin (55 madde) olup, **TÜBİTAK**’ın adeta özel sektörün AR-GE çalışmalarını finanse etme rejimi niteliğindedir. TÜBİTAK Yasası (*Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu Kurulması Hakkında Kanun*”, RG 11462, 24.7.1963) kapsamlı biçimde değiştirilerek Kurumun *bilimsel-yönetimsel-akçalı özerkliği* mutlaka sağlanmalıdır. Şimdiki yapısıyla, özellikle AKP döneminden yapılan son değişikliklerle Kurum bir devlet dairesine dönüştürülerek bürokratik bir hantallığa sürüklenmiş, daha da sakıncalı, politik karışmalara çok açık duruma düşürülmüştür. AKP döneminde 31.7.2008’de 5798 sayılı yasa 2. md. ile getirilen değişikliklerle, Kurumun 12 kişilik Bilim Kurulu üyelerinin seçiminde Başbakan’a son derece geniş yetki tanınarak mutlak çoğunluğu rahatlıkla sağlayabilmesi olanaklı kılınmıştır. Bu tablo, Kurumun *bilimsel-yönetimsel-akçalı özerkliği* açısından kabul edilemez.

Grayson’un “*Bilgi Çağı yakalamak için Atatürk’ün yolundan gidin.*” başlıklı değerlendirmesine yer vermek çok uygun olacaktır : (Hürriyet, 14.10.2004)

Bilgi çağını yakalamak için Atatürk'ün yolundan gidin

14.10.04 / İTİFAK
DÜNYADA "bilgi yönetiminin" duayenleri arasında sayılan Dr. Jackson Grayson, İstanbul'da verdiği konferansta "Bilgi çağını yakalamak için Atatürk'ün yolundan gidin" dedi.

Dışbank tarafından organize edilen konferansta konuşan Grayson, günümüzde enformasyon çağından bilgi çağına geçildiğini ve çağı yakalamak için Atatürk'ün "hayatta en hakiki mürşit ilimdir" sözünün hayata geçirilmesi gerektiğini söyledi. Türkiye için bilginin ve eğitimin önemine dikkat çeken Grayson, "Atatürk 80 yıl önce eğitimin önemini gördü. Siz de dünya rekabetinde öne geçmek için eğitime önem vermelisiniz" diye konuştu.

Türkiye'nin dünya rekabet sıralamasında 60 ülke arasında 55'inci sırada olduğuna dikkat çeken Grayson, sözlerine şöyle devam etti:

"Dünya rekabet sıralamasındaki kötü yeriniz sizi umutsuzluğa sürüklemesin. Bu durum yapacak çok şeyiniz olduğunu gösteriyor. ABD'de eğitime kişi başına yılda 10 bin dolar harcanıyor. Türkiye'de bu rakam yılda bin dolar. ABD'de temel eğitim süresi 12 yıl, Türkiye'de ise 8 yıl. Eğitim için kaynak lazım olduğunu biliyorum. Ancak önceliklerinizi belirlemelisiniz. Ordu, eğitim, sağlık, ve diğer hükümet harcamaları arasında sizin için önemli olan alana yatırım yapmalısınız. Eğitimi sadece okullarda değil, kurumların bünyesinde de vermelisiniz."

APQC Eş Başkanı Dr. Carla O'Dell, şirket verimliliğinde bilgi yönetiminin önemini anlattı. Sadece şirketlerin değil, kişilerin de kendilerinde olan bilginin farkında olmadığını belirten, O'Dell, "ne bildiğini bilmenin" önemine dikkat çekti.

- Öte yandan 2010 merkezi yönetim bütçesinde TÜBİTAK ödeneği 625 milyon TL olup, % 0,22'lik bir orana karşılıktır. Oysa Diyanet işleri Başkanlığı bütçesi 2,651 milyar TL olup, oransal olarak % 0,94'e denktir. $2651/625=4,24$ gibi bir katsayı ortaya çıkmaktadır. Böylesi bir politik aktüaryal öncelik tercihi ile bilim toplumu değil, olsa olsa "din toplumu, cemaati" olunabilir. Ekleme gerekir ki, merkezi yönetim bütçesinde borç faizi + anaparası 63.313 milyar TL olup, % 22,06'ye karşılıktır.
- TÜBİTAK yasası (Kanun No : 278 kabul tarihi: 17.7.1963) değiştirilerek Kurumun doğrudan AR-GE çabası içine girmesi, öncelikli kritik teknolojilerde inovasyon çalışmaları yürütmesi sağlanmalıdır.
- TÜBİTAK, temel alanlarda uluslararası akredite laboratuvarlar açmalı ve hizmete sunulmalıdır.
- Bütün bunlar yapıldıktan sonra, genel bütçe hazırlanırken bilim ve teknoloji yatırımlarına öncelik verilerek, **AR-GE**'ye bütçeden ayrılan pay, gelişmiş ülke ortalamasına yaklaşıp biçimde artırılmalıdır: **AR-GE** Gideri / GSYİH oranı **en az %2**'ye çıkartılmalıdır. Bu rakam **2008 sonunda % 0,73**'tür (<%1!). 21. Yüzyılda varlığını güçlenerek sürdürmek isteyen *Türkiye, kritik önceliklerini hatasız belirlemek zorundadır.*
- Araştırmalarda gerek duyulan temel veriler hızla derlenip **bilgi bankaları** oluşturularak İnternet üzerinden *açık kullanıma* sunulmalıdır. www.turkiye.gov.tr devlet portalı; güncel, güvenilir, gerçek, "ahlaklı" bilgiye erişimde ulusal referans kaynağı olmalıdır.
- ABD'de "**Surgeon General**" adlı unvanlı bir uzman kişi, Sağlık Bakanlığı bünyesinde adeta kurumsallaştırılarak kamuoyuna mal edilmiştir. "**Surgeon General**", sağlık konularında en güvenilir ve en yetkin kurum-kişidir. Herhangi bir çelişkili konuda ya da kamuoyuna sunulması gereken bir ileti varlığında çıkar ve son sözü söyler. ABD halkının gözü kulağı O'ndadır. Sağlık gibi temel, kritik ve büyük nüfus dilimlerini ilgilendiren sağlık alanında, "**postmodern bilgi kirliliği**" ne izin verilmez. "**Surgeon General**" salt radyo-TV konuşmalarıyla yetinmez elbette. Kamuoyuna ve ilgili kesimlere uygun iletişim kanallarını kullanarak iletisini ulaştırır. Sağlık Bakanlığı'nın web sitesi başta olmak üzere bağlantılı sanal ortam olanaklarını da kullanır. Türkiye'de de bu tür bir kurumun yaratılmasında ve özellikle eğitimi sınırlı halk yığınlarını, çok kolay sömürüye ve istismara açık olduğu sağlık alanında post-modern bilim/bilgi kirliliğinde korumada halk sağlığı açısından zorunluluk vardır.
- Uzmanlarla ortalama yurttaşlar arasında **bilgi asimetrisi** çok derinleşmiştir. Bu bakımdan, salt sağlık alanında değil, örneğin beslenme, kazalar, radyasyon, cinsel yaşam, topluma uyum, iş bulma, fon yönetimi, stresle başa çıkma... gibi temel sorun alanlarında da "**ahlaklı bilgi**" ye gereksinimi tartışma dışıdır. Temel yönlendiricisi "kâr" olan sermayenin ve uzantılarının pür bilimsel gerçekleri halka sunma konusunda en diplomatik terim ile "**bias**" lı olmaktan sakınamayacağını kabul etmek gerekir. Tüketiciyi ürünlerine ilişkin yönlendirmede çıkarları ile gerçek bilimsel veriler arasında makasta kalma durumu söz konusudur ve geliştirilen mekanizmalar sorunu çözmeye yetmemektedir. Tüketiciyi koruma mevzuatı, rekabet hukuku vb. tematik alanların daha fazla nasıl etkin ve işler kılınabileceği, öteden beri tartışma konusudur.
- Türk toplumu, bilimle beslenen, yaşamında yol gösterici olarak bilimi ve bilimsel yöntemleri benimseyen bir yapıya kavuşmayı hak etmektedir. Ülkemizin toplumsal dinamiği, bilim toplumu olmayı zorunlu kılmaktadır. Toplumu yönlendirme potansiyeline sahip olan kurumlar, başta Türkiye Bilimler Akademisi-TÜBA olmak üzere TÜBİTAK ve üniversitelerdir. Bu kurumlar, toplumu ve karar vericileri yönlendirme adına, salt eleştirmeyi benimsemek yerine, onları düşünsel düzlemde beslemek zorundadır. (*TÜBA Bilim Raporu 2009, pdf, syf. 31-32*)
- Bilim, yalnızca teknoloji kapsamında ekonomik güce dönüştürebildiği oranda değerli değildir. Teknoloji üretme gücüne sahip olan ülkeler, bilimsel yeteneklerinin ürünlerinden fazlasıyla yararlanmaktadır. Ancak onlar kadar teknoloji üretme yeteneğine sahip olmayan ülkeler de, bilim toplumları olduklarında, toplumsal düzenlerini bilim üzerine kurduklarında ve sorunlarını bilim yoluyla çözdüklerinde, daha demokratik ve huzurlu ülkeler durumuna gelmektedir. Kuşkusuz, bu ülkelerin dünya ülkeleri arasında saygınlıkları yüksektir. (*TÜBA Bilim Raporu 2009, pdf, syf. 31-32*)
- Doğru, güncel bilgi ve siyasal tercih arasındaki ilişkinin saydamlığı, temel bir gereksinimdir. Bilim dünyası ile politik karar vericiler arasındaki ilişkiler saydamlıkla kurumsallaştırılmalıdır.
- **AB fonları** başta olmak üzere, ülkemizde *-ilginç biçimde-* çok sayıda olan "NGO" ların "**belli**" konularda güdümlü "**bilimsel**" (!) araştırmaları teşvik ettikleri ve ciddi finansal destekler sağladıkları bilinmektedir. Bununla da kalınmamakta, bu tür "sipariş" çalışmaları yapanlar geniş spektrumlu cömert destekler görmektedirler. Bu süreçte üretilen çalışmaların, Batı'lı bilimsel yayın organlarında basılmasının da -açık haksız rekabet doğurarak- kapsamlı destek sürecinden yararlanmakta olduğu izlenmektedir. Değinen bağlamda ülkemiz hakkında elde edilen "**bilimsel**" veriler, baştan beri vurgulayageldiğimiz bilimin evrensel işlevlerinden "**güvenli, sağlıklı, gönencli, mutlu ve barış içinde bir toplum, insan yaşamının aracı**" olma doğrultusunda kullanıldığını savlamak ne yazık ki olanaklı değildir. Türkiye bu tehlikeli süreci hızla rehabilite etmek zorundadır.
- Üniversite eğitiminde aşağıdaki ilkelere dayalı bir yaklaşımla toplumsal ahlak standartlarını yükseltmek ve **özlenen etik değerleri kazandırarak** tutum ve davranışlara dönüşmesi hedeflenmelidir:
  - Eleştirel bir bakış açısı kazanarak olaylara, insana, dünyaya bakabilmek. (*Critical mind*)
  - Olgunlaşan duygularla başarıları ve başarısızlıkları anlayabilmek. (*Maturated tolerance*).
  - Sorumluluk üstlenerek yaşama müdahale edebilmek. (*Responsible individual*)

- Dünya ekinini -kültürünü- özümseyerek yetkinliğinin temeli yapabilmek. (*Competancy*)
- Ahlaksal bir sorumlulukla kendi bencilliğinden kurtulmak.
(*Dr.Erdal ATABEK, Cumhuriyet, 30.5.05*)

..alçakça, ekonomik bir tımarhane yarattık..

"Beş yıl önce Başkan Ronald Reagan bize, üçüncü dünyayı kapitalizm çarkının serbestçe döneceği yeni bir alan yapma konusunda sıkı bir talimat vermişti. Biz o zaman ne büyük bir sevinçle, ne büyük bir görev duygusuyla işe atılmıştık. 1983 yılından sonra yaptığımız her şey; **ya güney küreyi özelleştireceğiz, ya da öleceğiz**" kararlılığına dayanıyordu. Bu amaca ulaşmak için, 1983-1988 arasında **Latin Amerika ve Afrika'da alçakça, ekonomik bir tımarhane yarattık."**

{ Davidson L Budhoo, *Open Letter of Resignation from the staff of the IMF*, syf. 102 }
06.10.2011 Prof.A. Saltık-AÜTF 5

Kaynaklar

- Atabek, E. 2000'li Yıllarda köşesi, Üniversite. Cumhuriyet Gazetesi, 30.05.2005
- Ateş, K. Genetiği Değiştirilmiş Gıdalar, Frankeştayn Yiyecekleri. *Cumhuriyet Bilim-Teknik*, 25.02.2007.
- CHP GDO Raporu-2009, pdf, syf. 18.
- Grayson, J. Bilgi çağını yakalamak için Atatürk'ün yolundan gidin. *Hürriyet*, 14.10.2004
- Habermas, J. *The Philosophical Discourse of Modernity*. pp.180-181, 1987.
- Kellner, D. *Toplumsal Teori Olarak Postmodernizm: Bazı Meydan Okumalar ve Sorunlar*, 1988.
- Lyotard, J.F. (1979) *Postmodern Durum*, Çeviri: Ahmet Çiğdem., Vadi Yayınları-1994.
- Postmodernite-Kavramlar. *Felsefe Ekibi Dergisi*, Yıl 2, 2005. www.felsefeekibi.com/dergi2/s2_y4.html
- Postmodern(izm)ite'yi Anlamak. *Felsefe Ekibi Dergisi*, sayı 2, 2005 www.felsefeekibi.com/dergi2/s2_y6.html
- Postmodernizm ve Postendüstriyalizmin Gölgesinde Toplum ve Bilim. Üniversite ve Toplum. Mart 2004, Cilt 4, sayı 1, Sayfa(lar) 06-8, www.universite-toplum.org/text.php3?id=180
- Stanford Encyclopedia of Philosophy, <http://plato.stanford.edu/entries/postmodernism/>
- Toynbee, A. *A Study of History*, 1939.
- TÜBA. Bilim Raporu, pdf, syf. 31-32, 2009, www.tuba.gov.tr

KÜRESELLEŞTİRMECİLERİN DAYATTIĞI “POSTMODERN BİLİM” KARABASANI : NASIL BAŞETMELİ ?

Başlıklı bildirinin yazarı :

Prof. Dr. Ahmet SALTİK

Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı
www.ahmetsaltik.net profsaltik@gmail.com